

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 811.135.1'27(043.2)**

TATIANA TREBEȘ

STUDIU ASUPRA PRENUMELOR ACTUALE

(pe material din raionul Orhei)

**621.03. Fonetică și fonologie; dialectologie; istoria limbii; sociolingvistică; etnolingvistică
(limba română)**

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

CHIȘINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Lingvistică Română și Știință Literară,
Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova.

Conducător științific:

CONDREA Iraida, doctor habilitat în filologie, profesor universitar

Referenți oficiali:

MINCU Eugenia, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar

MOLEA Viorica, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar

Componenta consiliului științific specializat:

ZBANȚ Ludmila, președinte al CȘS, doctor habilitat în filologie, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova;

RĂILEANU Viorica, secretar științific al CȘS, doctor în filologie, conferențiar cercetător,
IFR „B.P.-Hasdeu”;

PAVEL Vasile, membru al CȘS, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, IFR „B.P.-
Hasdeu”;

DODON Eugenia, membru al CȘS, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de
Stat din Moldova;

PĂDURARU Galina, membru al CȘS, doctor în filologie, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”.

Susținerea va avea loc la 21 iunie 2019, ora 11.00, în ședința Consiliului științific specializat
D 621.03.-71 din cadrul Universității de Stat din Moldova, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu,
65, MD-2009, Republica Moldova, blocul I, aula 5.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova,
Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web: <http://www.cnaa.md>.

Autoreferatul a fost expediat la data de 17 mai 2019.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,

RĂILEANU Viorica,
doctor în filologie

Conducător științific:

CONDREA Iraida,
doctor habilitat în filologie,
profesor universitar

Autor:

TREBEȘ Tatiana

(© Trebeș Tatiana, 2019)

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Onomastica a devenit, în ultimul timp, un domeniu vast de studiu, care îi preocupă atât pe cercetătorii onomasticieni, lingviști, cât și pe traducători, istorici, sociologi, psihologi, dat fiind faptul că oferă informații utile pentru multe discipline destul de eterogene.

Din cele mai vechi perioade ale evoluției sale, omul a tins să devină membru al unei colectivități, iar necesitatea de a construi relații interpersonale a impus crearea unui sistem de denotație personală, care urma să-i individualizeze pe membrii unei comunități, ai unei familii etc. Astfel, apare numele de persoană, a cărui funcție principală este cea de individualizare, de exprimare a unor distincții între membrii unui grup social.

Funcția antroponimelor nu a fost dintotdeauna de identificare, de singularizare a unei persoane. În perioadele străvechi, numele urmăreau scopul de a-i proteja pe prunci de forțele malefice. Alegerea numelui pentru nou-născut, de către părinți, reprezenta o modalitate de a adresa o rugă divinității în care credeau, solicitându-i protecție și asigurarea unei vieți fericite acestuia. De aici, și legătura strânsă între persoană și numele ei. Importanța majoră a numelui în comunicare, în relațiile sociale a fost observată încă din antichitate, iar cu timpul acesta a devenit un subiect de cercetare, care s-a conturat într-o disciplină separată – onomastica.

Tema abordată în prezenta teză se bazează pe un material bibliografic vast, în special, pe contribuțiile unor personalități notorii din domeniul lingvisticii românești, care explorează numele propriu de persoană – un segment-cheie al onomasticii – și care au contribuit la conturarea și la dezvoltarea acestei discipline prin apariția unei serii de lucrări științifice, axate pe studierea onomasticii ca domeniu al lingvisticii, cum ar fi: *Nume de persoane* (Al. Graur), *Studiu asupra numelor de persoane* (M. Cosniceanu), *Numele unic* (Ch. Ionescu), *Mică enciclopedie onomastică* (Ch. Ionescu), *Nume de persoană la români. Perspectivă istorică* (D. Tomescu), *Dicționar Onomastic Românesc* (N. A. Constantinescu), *Dicționar Onomastic Creștin* (A. Bălan-Mihalovici), *Dicționar de prenume* (M. Cosniceanu), *Onomastica Românească* (I. Ioniță-Iancu) etc.

Prezenta lucrare contribuie, în plan teoretic, la studiile onomastice, axate pe analiza inventarului de nume tradițional, iar, în plan aplicativ – la aprofundarea cunoștințelor ce țin de statutul și specificul numelor proprii în limba română, în comparație cu cele din limbile engleză, franceză, rusă, germană, la cunoașterea specificului etnocultural al numelor de persoană, fiind prezentată și analiza factorilor ce țin de modificarea inventarului de nume, într-o anumită zonă geografică.

Alegerea conceptului de nume propriu de persoană / prenume drept subiect al cercetării se justifică, în primul rând, prin faptul că numele de botez constituie, pe de o parte, temelia onomasticii, iar, pe de altă parte, reflectă evoluția relațiilor social-politice și a celor economice dintr-o regiune specifică.

Studierea antroponimiei, în baza analizei Registrelor alfabetice ale actelor de naștere permite identificarea anumitor tendințe ce țin de modificarea onomasticonului sub influența factorilor social-politici, culturali, psihologici, estetici și scoate în evidență aspecte ce țin de mobilitatea demografică și de deschiderea omului spre alteritatea etnică și culturală care-l înconjoară.

Acest lucru ne-a servit drept imbold pentru a desfășura propria cercetare ce ține de evoluția sistemului antroponimic actual, prin realizarea unui studiu de caz în raionul Orhei (în prezent, municipiul Orhei), ale cărui rezultatele ar putea fi pertinente, reprezentative și pentru alte zone din Republica Moldova, deoarece Orheiul este un oraș moldovenesc vechi, care s-a remarcat de secole în spațiul românesc istoric și cultural.

Actualmente, în Orhei, ca și în alte orașe din Republica Moldova se fac resimțite procesele specifice perioadei actuale, în primul rând, schimbarea sistemului social-politic după 1989 și revenirea la valorile spirituale naționale, fapt care se reflectă și în onomasticonul local. Alte procese ce au repercusiuni asupra onomasticii țin de migrația masivă a populației în statele membre ale Uniunii Europene (și nu numai) și de contactele active cu alte culturi și confesiuni. Astfel, în prezent, Orheiul este un oraș multietnic și pluriconfesional, fapt care își lasă amprenta și asupra onomasticii.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor examinate.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea, antroponimia se impune tot mai mult atenției lingviștilor, afirmându-se ca ramură a onomasticii, cu un obiect de studiu bine determinat – numele propriu de persoană – și metode de cercetare specifice. Antroponimia tratează numele proprii din diferite perspective: apariție, structură, clasificare, evoluție, funcție, sens, constituire în sisteme și subsisteme, iar direcțiile de cercetare vizează: etimologia, dialectologia, sociolingvistica, etnoculturologia, pragmatica etc.

Accentuarea preocupărilor pentru antroponimie ca disciplină științifică, interesul tot mai sporit pentru studiul numelor la diferite popoare, precum și abordarea unui volum mare de probleme de ordin teoretic nu sunt chestiuni întâmplătoare, ele apar din necesități practice și socioistorice și sunt generate de conștientizarea importanței pe care o are antroponimia pentru studiul limbii (lingvistică), în special, și pentru științele umaniste (literatură, folclor, etnologie, istorie), în general.

În acest context, am considerat că e absolut necesar să facem o sinteză a articolelor științifice, a studiilor și a monografiilor semnate de cercetători români (Al. Graur, Gh. Bolocan, Gh. Roman-Chende, V. Vascenco, N. A. Constantinescu, D. Felecan, O. Felecan, P. Ionescu-Perez, M. Cosniceanu), de lingviști ruși (A. V. Superanskaia, V. A. Nikonov, N. Gh. Komlev, D. Ermolovici, M. V. Golomidova, S. Garagulea), de autori polonezi, belgieni, englezi (V. Blanar, W. Van Langendonck, A. Zgusta), lucrări importante în domeniul antroponimiei, ce prezintă clasificări, oferă definiții și reliefează aspecte importante care țin de natura funcțională și semantică a numelor proprii de persoană, de constituire a subclaselor antroponimice, cu valori și funcții speciale (nume de familie, prenume / nume de botez, supranume, porecle, pseudonime, patronime, matronime etc.), identifică etapele de evoluție a sistemului antroponimic la nivel european și la nivel național. Acești cercetători scot în evidență importanța factorului religios în evoluția sistemului antroponimic și a inventarului de nume, descriu criteriile de atribuire a prenumelor, constată impactul factorilor istorici, social-politici, psihologici în modificarea onomasticonului și surprind tendințele de modernizare a inventarului antroponimic, în legătură cu factorii sociolingvistici, componenta etnică și lingvistică a populației, afilierea religioasă a acesteia.

Scopul și obiectivele lucrării.

Scopul cercetării constă în analiza onomalimbajului ca subsistem al limbii ce include ansamblul cuvintelor care funcționează ca nume proprii într-o cultură, în demonstrarea faptului că lexiconul onimic reprezintă un simbol al identității naționale și în realizarea unui studiu de caz, care va face posibilă studierea și examinarea inventarului de nume al diverselor generații din municipiul Orhei, pentru a observa originea, vechimea și frecvența diferitor prenume, căile de pătrundere și adaptarea lor în limba română, precum și evoluția sistemului antroponimic tradițional.

Obiectivele cercetării sunt următoarele:

1. definirea conceptului de nume propriu ca obiect de studiu al onomasticii în lumina cercetărilor actuale;
2. definirea conceptului de onomalimbaj ca subsistem al limbii ce include ansamblul cuvintelor care funcționează ca nume proprii într-o cultură;
3. identificarea elementelor ce contribuie la realizarea funcției / componente etnoculturale a numelor de persoană;
4. stabilirea perioadelor de evoluție a sistemului antroponimic românesc și a etapelor de formare a onomasticonului tradițional;
5. studierea ansamblului de norme juridice raportate la domeniul onomastic;

6. realizarea unui studiu de caz în municipiul Orhei, în baza Registrelor alfabetice ale actelor de naștere, de la OSC Orhei, având ca scop:
- a) analiza inventarului de nume tradițional din perspectivă istorică, culturală și lingvistică;
 - b) identificarea modificărilor ce au survenit în inventarul de nume tradițional;
 - c) determinarea căilor de pătrundere a prenumelor noi în limba română și adaptarea acestora la specificul limbii române.

Metodologia cercetării este determinată atât de orientarea teoretică a investigațiilor, cât și de analiza materialului factual, excerptat din Registrele alfabetice ale actelor de naștere, oferite de OSC Orhei. Astfel, s-a procedat la concretizarea diverselor aspecte teoretice, expuse în lucrările de specialitate, s-a realizat o clasificare a lexicului onimic din perspectivă semantică și sociolingvistică. S-a utilizat metoda analogiei și cea a comparației, în cazul examinării reglementărilor onomastice, la nivel național și internațional. Metodologia investigațiilor cu caracter aplicativ a cumulat mai multe aspecte legate de efectuarea studiului de caz: analiza documentelor de arhivă, excerptarea exemplurilor de prenume, observația, sinteza materialului factual etc. Metoda statistică ne-a ajutat să remarcăm frecvența numelor și variantele ce s-au impus în uz.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în faptul că teza prezintă abordarea teoretică a conceptelor cu privire la definirea numelui propriu, din perspectiva celor mai importante și actuale lucrări în domeniu, și, totodată, acumularea și analiza faptelor empirice noi. Realizarea unui studiu de caz în municipiul Orhei, inventarierea materialului onomastic și analiza documentelor de arhivă au permis identificarea factorilor ce contribuie la modificarea sistemului antroponimic, oferindu-ne posibilitatea de a stabili originea, vechimea, frecvența diferitor prenume și de a observa evoluția acestora în anumite etape istorice. Rezultatele obținute, concluziile și recomandările formulate, în opinia noastră, sunt pertinente, reprezentative și pentru alte zone din Republica Moldova.

Problema științifică importantă soluționată constă în identificarea factorilor care contribuie la modificarea inventarului de nume tradițional, precum și la determinarea căilor de pătrundere a prenumelor noi în onomasticonul autohton. Acest fapt ne-a permis să precizăm tendințele de modificare a sistemului antroponimic actual și să observăm procesul de adaptare și de integrare a prenumelor noi în fondul principal de nume personale, constatându-se o tendință de utilizare în acte a mai multor variante ale aceluiași prenume.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării reiese din actualitatea temei cercetate. Lucrarea reprezintă un studiu de caz, ce presupune analiza Registrelor alfabetice ale actelor de naștere, oferite de OSC Orhei, cu scopul de a realiza cercetarea diacronică a sistemului

antroponimic tradițional, de a preciza etapele de formare a onomasticonului românesc și de a-l examina din perspectivă istorică, culturală și lingvistică;

Considerăm că prin realizarea acestui studiu, am contribuit cu cercetări care vizează numele propriu de persoană, mai exact, prenumele – ținând cont de faptul că evoluția inventarului de nume, tendințele de modificare a acestuia, în Republica Moldova, nu au beneficiat de o atenție sporită din partea lingviștilor ce s-au ocupat de antroponimie (antroponimie dialectală / regională). Efectuarea studiului de caz, în raionul (în prezent municipiul) Orhei, a furnizat, ca urmare a cercetării, un material ilustrativ ce demonstrează caracterul inovativ al nomenclaturii.

Valoarea aplicativă a lucrării derivă din formularea unor sinteze, din prezentarea unei imagini de ansamblu asupra onomasticii din municipiul Orhei (care poate fi extinsă pentru Republica Moldova, în general) și din elucidarea unor repere metodologice, ce pot fi utilizate în gestionarea situației onomastice din teritoriul cuprins între Prut și Nistru, pentru a diminua efectele nedorite ale influenței externe asupra inventarului de nume tradițional și de a păstra autenticitatea sistemului antroponimic existent.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Cercetarea inventarului de nume impune abordarea acestuia în context sociopolitic și cultural, deoarece analiza sistemului antroponimic al unei zone constituie un demers informațional cu privire la evoluția inventarului de nume în regiunea respectivă, reliefează tradițiile locale, evenimentele social-politice, apartenența etnică, lingvistică și religioasă a populației autohtone.
2. Numele este un cod informațional, care, odată descifrat și decodificat, contribuie la stabilirea identității naționale și culturale a unei persoane, fapt care a făcut ca onomastica să fie unul dintre puținele domenii lingvistice reflectate în legislație, întrucât numele are impact social și juridic.
3. Analiza diacronică a inventarului de nume scoate în evidență tendințele de modificare a onomasticonului tradițional, factorii care influențează înnoirea inventarului de nume, căile de pătrundere a prenumelor noi și adaptarea acestora la specificul limbii române.
4. Evoluția / modificarea onomasticonului este o consecință a unei stări de intenționalitate a nomenclaturii / agentului care acordă numele și relevă dorința de individualizare, de originalitate, apartenența sau dorința de integrare într-un anumit mediu social.
5. Stabilitatea și continuitatea sistemului antroponimic tradițional demonstrează că numele este un element al patrimoniului național. Datele statistice arată că despre modificarea onomasticonului se poate vorbi doar din punctul de vedere al sistemului onomastic pasiv

(numele cu o frecvență mai mică), deoarece sistemul onomastic activ, rămâne, de obicei, neschimbat (numele tradiționale au o frecvență / popularitate mai mare și durabilitate în timp, sunt constante).

Implementarea rezultatelor științifice ale tezei. Concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul mai multor conferințe internaționale și naționale, publicate în diverse reviste de specialitate, fapt care a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național privind evoluția sistemului antroponimic tradițional. Rezultatele investigației pot fi implementate cu succes în activitatea didactică din învățământul superior, în cadrul cursurilor teoretice și practice de antroponimie / onomastică, lexicologie, traductologie, în procesul de elaborare a tezelor de licență de către studenți. De asemenea, rezultatele cercetării ar putea contribui la elaborarea unor reglementări onomastice la nivel național, pentru a păstra inventarul de nume tradițional și a evita utilizarea prenumelor ce pot influența negativ destinul unui copil și a variantelor ortografice ale aceluiași prenume.

Aprobarea rezultatelor. Pe parcursul anilor de studii, rezultatele investigației au fost prezentate și aprobate sub formă de rapoarte și examene susținute la sfârșitul fiecărui an academic.

Ulterior, lucrarea a fost prezentată, examinată și aprobată la ședința din 27 iunie 2018 a Departamentului Lingvistică Română și Știință Literară al Facultății de Litere de la Universitatea de Stat din Moldova și în cadrul ședinței Seminarului Științific de Profil din 25 februarie 2019, proces-verbal nr. 1.

Rezultatele științifice și concluziile tezei au fost prezentate în cadrul evenimentelor științifice naționale și internaționale și expuse în articole publicate în reviste de profil și culegeri științifice din Republica Moldova și de peste hotare (Cernăuți, Ucraina).

Publicații la tema tezei. Materialele cercetării au fost reflectate în 12 lucrări științifice publicate în revistele de profil din Republica Moldova și în culegeri din străinătate. Volumul total al publicațiilor la temă constituie 3.75 c.a.

Volumul și structura tezei: Teza de doctor include: adnotări în limbile română, engleză și rusă, lista abrevierilor, o introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări (150 de pagini text de bază), bibliografie din 246 de titluri și surse, 4 figuri, 5 tabele, 1 anexă (glosar al termenilor utilizați în lucrarea de față), declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autoarei.

Cuvinte-cheie: onomastică, antroponimie, onime, onomasticon, sistem antroponimic, numire, nume, prenume, nume de botez, formulă denominativă.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este fundamentată actualitatea temei de cercetare și importanța acesteia pentru lingvistică, prin conturarea și formularea metodologiei de lucru, a scopului și a obiectivelor tezei. De asemenea, este descrisă noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării; sunt indicate modalitățile de aprobare a rezultatelor dobândite și este expus sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1. Numele propriu – perspective de abordare conține patru subcapitole. În primul subcapitol, sunt expuse principalele probleme teoretice cu privire la definirea numelor (substantivelor) proprii în raport cu substantivele comune și gruparea celor proprii, în funcție de clasa semantică în care se încadrează, în mai multe categorii, cum ar fi: antroponime, toponime, hidronime, zoonime, ideonime, crononime etc. și care, la rândul lor, pot fi grupate în subclase. De exemplu, **clasa antroponimelor** conține: *numele de familie, prenumele, patronimicele, pseudonimele, porecele, supranumele* etc., **cea a toponimelor**, care se împarte în toponimie majoră și minoră, include: *oiconimele* (numele localităților); *oronimele* (denumirile date formelor de relief: deal, vale, câmpie, munte, depresiune); *dromonimele* (denumiri ale căilor de comunicație terestră, drumuri, străzi); *necronimele* (denumiri ale cimitirelor); iar clasa **aghionimelor** este constituită din: *teonime* (nume de zei și demoni); *aghioantroponime* (nume ale sfinților); *aghiotoponime* (nume ale locurilor sfinte); *eclezionime* (nume ale lăcașurilor sfinte: mănăstiri și biserici); *iconime* (nume ale icoanelor); *heotonime* (denumiri ale sărbătorilor religioase) [6; 26; 15].

În al doilea și al treilea subcapitol, sunt reflectate perspectivele de abordare a numelui propriu în filozofie, logică și lingvistică, ceea ce presupune studierea numelui din punctul de vedere al sensului, al conținutului denotativ și conotativ și a contextului în care au apărut teoriile referinței directe a numelor proprii, teoriile descriptive și teoriile istorico-cauzale ale numelor proprii, precum și investigarea numelor „în contextul utilizării acestora ca forme de adresare” și propriul lemmas.

Lingviștii ruși Iu. A. Rylov, A. V. Superanskaia, Z. A. Shamhkalova, D. Ermolovici consideră că, pentru a studia și a sistematiza lexicul onimic, în general, și cel antroponimic, în special, trebuie luate în considerare atât particularitățile lingvistice, cât și cele extralingvistice ale numelor proprii, cum ar fi: 1. obiectul numit (persoană, loc, corp ceresc etc.); 2. domeniul și scopul utilizării numelui, pornindu-se de la dihotomia nume oficial – nume neoficial; 3. popularitatea numelui în microgrup sau în macrogrup; 4. structura numelui; 5. perioada în care numele a apărut și evoluția lui (existența variantelor și zona de folosire a lor); 6. etimologia și semnificația numelui din perspectiva dihotomiei limbă – vorbire; 7. nuanțele conotative / valorile

stilistice ale numelui; 8. componenta etnoculturală a onimelor; precum și factorii sociolingvistici, deoarece orice entitate onimică este un produs al dezvoltării socioculturale a comunității, ce se manifestă în anumite perioade istorice și este transmisă din generație în generație [29; 30; 31; 23].

De asemenea, analiza și sistematizarea lexicului antroponimic din perspectiva factorilor lingvistici, extralingvistici și sociolingvistici reliefează următoarele funcții ale antroponimelor: 1. *nominativă* – rolul principal al unui nume este de a numi; 2. *de identificare*, care se realizează prin intermediul numelui complet: prenume, nume de familie și patronimic (în limbile în care acesta există); 3. *social-distinctivă* – distinge indivizii unul față de celălalt, indică locul și statutul persoanei în societate; 4. *expresiv-emoțională* – aceasta contribuie la exprimarea emoțiilor și a sentimentelor unei persoane; 5. *etnoculturală*, numită și *cumulativă*, deoarece concentrează și păstrează informații care indică limba și cultura în care a apărut și funcționează o anumită entitate onimică; 6. *deictică*; 7. *de „introducere în serie”* – arată că anumite persoane fac parte din același grup național / social, provin dintr-o anumită zonă geografică sau sunt membri ai unei familii. Această funcție presupune prezența unor indici [22; 30].

Multitudinea funcțiilor pe care le realizează antroponimele demonstrează caracterul universal al acestor unități lingvistice și impune abordarea numelor din punct de vedere lingvistic, istoric (dialectologic), etnocultural, logic, sociolingvistic, psiholingvistic și pragmatic, fapt care face din onomastica modernă o disciplină complexă, ce are propriile probleme și metode de cercetare

În cel de-al treilea subcapitol, se descriu și numele proprii ca semne lingvistice specifice, problema motivației cărora trebuie pusă diferit față de cea a motivației și arbitrarității semnului verbal în general, fiindcă numele proprii sunt monoreferențiale și se identifică pe baza unei convenții de semn individual, nu pe baza unui sens general. Numele propriu „ca semn lingvistic leagă imaginea acustică nu de un concept general, ci de un individ concret, particular. Astfel, numele propriu devine un semn al persoanei, întrucât se identifică cu aceasta, reprezentând-o” [3, p. 156].

Tot în acest subcapitolul, se analizează actul de numire din perspectiva actelor de vorbire. Se argumentează faptul că și numirea este un act de vorbire și cuprinde toate cele trei dimensiuni ale acestuia: componenta locuționară, componenta ilocuționară și componenta perlocuționară, întrucât „printr-o secvență lingvistică (componentă locuționară), vorbitorul intenționează – folosindu-se de un verb performativ (componentă ilocuționară) – să transpună în limbaj o realitate extralingvistică, acționând asupra sistemului de cunoștințe ale interlocutorului (componentă perlocuționară)” [7, p. 1044]. S-a făcut referire la conceptul de intenționalitate –

impus în literatura de specialitate de către J. Searle, dat fiind faptul că intenționalitatea are un rol important în procesul atribuirii unui nume, deoarece emițătorul dorește să transmită anumite intenții pe care, la rândul său, receptorul le interpretează în funcție de propriile interese și preocupări.

În al patrulea subcapitol, se demonstrează că onomalimbajul (termen lansat în literatura de specialitate de către savantul român Au. Pop) trebuie studiat din punctul de vedere al relației acestuia cu limba, etnia și cultura în care aceste cuvinte au apărut și funcționează cu valoare de nume propriu, deoarece, lexicul onimic conține și o informație de natură etnoculturală. De aceea numele trebuie analizate nu doar din perspectiva structurii funcționale a acestora, dar și din perspectivă socială, psihologică și cognitivă, căci „fiecare cuvânt apare / ia naștere într-o anumită comunitate etnolingvistică și este parte a sistemului lexico-semantic al unei limbi specifice. Sic! Nu al limbii în general, dar al unei limbi specifice” [21, p. 16].

Termenul *componentă etnoculturală* a fost lansat în literatura de specialitate de către lingvistul N. Gh. Komlev, care, în lucrarea *Компоненты содержательной структуры слова*, argumentează că aceasta „face parte din structura semantică a cuvântului, însoțește conceptul lexical și depinde de mediul cultural al individului” [27, p. 116]. Astfel, prin *componenta etnoculturală* a semanticii numelor proprii se înțelege acel „microelement al semnificației onimelor care reflectă specificul național, conotațiile și asociațiile, care sunt legate de referentul numelui și înglobează particularitățile culturii naționale și materiale ale unei comunități lingvistice specifice” [27, p.180]. Componenta etnoculturală a numelor proprii se realizează prin intermediul formulelor denominative unice, fixate prin tradiție în cultura unui popor, în a căror structură intră o serie de prefixe sau sufixe distincte, pe care V. Blanar le numește *seme specifice ale semnificației onimelor*. Anume aceste *seme specifice* aduc informații despre limba și cultura poporului care le folosește și contribuie la realizarea funcției etnoculturale a onimelor [13].

Capitolul 2. Dezvoltarea sistemului oficial de denotație personală. Reglementări în onomastică conține patru subcapitole. În primul subcapitol, sunt descrise aspectele importante ce țin de evoluția sistemului antroponimic european și a celui românesc. Analizat în plan istoric, inventarul de nume, specific comunităților lingvistice ce locuiesc pe teritoriul Europei, arată că în dezvoltarea antroponimiei europene se pot distinge două perioade: **precreștinismul**, care se caracterizează prin faptul că populația continentului folosea așa-zisele *nume păgâne*, inspirate din religiile politeiste ale Greciei Antice, ale Romei Antice (în special, religiile etrusce), din religiile celților și din religiile nordice (existente pe teritoriul actualei Peninsule Scandinave) [20]; și **creștinismul**, care începe odată cu creștinarea Europei, în Evul Mediu, când împăratul Constantin cel Mare emite „Edictul de la Milano” (313 e.n.). Acesta stipula că toate religiile,

inclusiv creștinismul, devin legale în Imperiul Roman. Antroponimia europeană, în epoca creștinismului, se definește prin faptul că așa-zisele **nume păgâne**, inspirate din cuvintele comune ale limbii, sunt înlocuite, treptat, cu nume preluate din Vechiul și din Noul Testament sau cu nume purtate de sfinți, care, ulterior, au fost incluse în calendarul creștin.

În primul subcapitol, sunt prezentate și cele câteva perioade de dezvoltare a sistemului antroponimic românesc și adaptarea numelor de sinaxar la sistemul fonetic și ortografic al limbii române. Am acordat atenție evoluției antroponimiei românești, pornind de la originile acesteia, pentru a oferi un cadru necesar realizării studiului de caz și pentru a demonstra tendința continuă de modificare a inventarului de nume, în funcție de factorii politici, religioși, lingvistici etc.

Astfel, **în prima perioadă a evoluției antroponimiei românești** se utilizau nume daco-romane. În această epocă, pe lângă numele de sfinți (*Vasile, Ioan, Maria*), se întrebunțau și multe nume de origine tracă sau romană, create din lexemele comune ale limbii, care scoteau în evidență anumite particularități ale individului: *Albu, Alba, Aspra, Bucur, Bunul, Crețu, Căruntu*; cuvinte ce indicau momentul concret din zi, când s-a născut persoana: *Decusară, Dimineț, Zorilă, Târziu, Oprea*; numele zilei în care s-a născut pruncul: *Marțea, Joia, Duminica*. Cu valoare de nume se foloseau și unii termeni ce marcau relația de rudenie: *Badea, Sora, Tatu, Fecior*; nume ale astrilor: *Soare, Luna*; nume de animalelor: *Lupu, Leu, Ursu, Căprioara etc.*

Cea de a doua etapă a evoluției antroponimiei românești se conturează după așezarea slavilor în Dacia și în cele două Moesii, când românii au împrumutat de la slavi, în afară de toponime, și nume de persoană provenite din slava veche ca: *Bogdan, Dragu, Neagu, Radu, Vlad ș. a.* M. Cosniceanu susține că materialul antroponimic, înregistrat în documentele din secolul al XIV-lea și al XV-lea, ne demonstrează că numele de origine daco-romană și cele venite din slava veche, un timp destul de îndelungat, au circulat concomitent, până la stabilirea deplină a numelor calendaristice [2, p. 21].

A treia etapă, considerată cea mai importantă și cea mai complicată perioadă a antroponimiei românești, este marcată de utilizarea limbii slavone în cancelariile domnești și de introducerea acesteia ca limbă oficială în activitatea bisericii ortodoxe românești. Drept rezultat, s-a conturat și s-a impus onomastica de formă greco-slavonă, conținută în cărțile de ritual slavon (Ceaslovul și Sinaxarele Mineelor), așa-zisele nume biblice sau nume calendaristice, care încep să circule încă de la începutul secolului al XIX-lea. **Numele de sinaxar (calendaristice)**, întâlnite în onomasticonul românesc, au fost preluate din Mineatul bizantin, colecția celor 12 minee „lunare”, cu slujba pentru cele 365 de zile ale anului, care cuprinde la sinaxarul zilei peste 1200 de nume de sfinți, unele de origine ebraică, altele provenite din greaca veche și din latină

sau din persană, egipteană, siriană, neogrecă ori slavonă, toate însă au primit forma impusă de fonetismul medio-grec [4, p. 18].

În această perioadă, mai ales, în secolul al XV-lea, în regiunile istorice ale României apar patronimele, create prin preluarea supranumelui unuia dintre membrii familiei, și numele de familie, care, în faza incipientă, se utiliza prin însușirea numelui personal al părinților, în special, al tatălui, apoi, după denumirea îndeletnicirilor pe care le aveau persoanele în cauză.

A patra etapă a evoluției antroponimiei românești este cea modernă, în care se utilizează numele preluate din istoria românească, sub influența Școlii Ardelene. Așadar, se observă o revenire la numele istorice ca: *Bogdan, Mircea etc.*, considerate, inițial, nume de botez, dar, care, pe parcurs, încep să fie întrebuințate și ca nume de familie. De semnalat că, în a patra etapă de evoluție a sistemului antroponimic românesc, inventarul de nume continuă să fie îmbogățit cu un șir de *nume laice* sau *de designare (de inspirație) profană*, pătrunse în onomasticon în secolul al XIX-lea. În această perioadă, apar și primele reglementări legale cu privire la numele de persoane: **Regulamentul Organic**, în care se stipula că orice persoană trebuie să aibă un nume dublu (compus dintr-un prenume și un nume (nume de familie)); **Codul civil (Cuza-1864)**, ce prevedea ca, în actele de stare civilă, persoanele să fie notate prin nume și prenume; **Legea nr. 18 din martie 1895, asupra numelui** și **Legea nr. 493 din 21 februarie 1928, privind actele stării civile**.

Perioada a cincea de dezvoltare a antroponimiei românești cuprinde, în fond, etapa actuală, care se definește / distinge prin următoarele caracteristici: a) utilizarea frecventă a numelor calendaristice, care au pătruns masiv în onomasticonul românesc, îndeosebi, în penultimele două etape (a două și a treia) a evoluției antroponimiei românești; b) recurgerea la împrumuturi recente din alte sisteme antroponimice; c) utilizarea unor forme noi ale prenumelor (hipocoristice, forme scurte), create pe teren românesc și care, grație caracterului lor modern, devin nume independente.

În subcapitolul al doilea, se analizează nomenclatorul onomastic actual al Republicii Moldova, în baza datelor statistice făcute publice de Oficiul Central de Stare Civilă, în ultimii 13 ani. Se observă că onomasticonul tradițional este constituit din două grupuri de nume de persoană: 1. **creștine / hagiografice / calendaristice** sau de invocare, de inspirație religioasă, împreună cu variantele lor populare; 2. **laice** sau **de designare, de inspirație profană**, nume preluate din creațiile populare sau literare și cele împrumutate din alte culturi.

Credem că, pentru a putea aprecia în ce măsură se modifică sistemul prenumelor într-o anumită perioadă, este necesară o clasificare a acestuia după modelul vocabularului: *activ* (fundamental) și *pasiv* (masa vocabularului), incluzând „în sistemul onomastic activ acele nume

care au mare frecvență și durabilitate în timp, iar în cel pasiv numele unice sau cu o frecvență mai mică și instabilitate” [5, p. 128]. Astfel, datele statistice demonstrează că, deși în ultimele decenii se atestă o tendință de negare a numelor tradiționale în favoarea atribuirii formelor hipocoristice, a formelor scurte ale numelor calendaristice sau a variantelor modificate ortografic ale acestora și creșterea interesului față de numele străine, împrumutate din alte culturi, despre modificarea onomasticonului se poate vorbi doar din punctul de vedere al *sistemului onomastic pasiv*, deoarece *sistemul onomastic activ* rămâne, de obicei, neschimbat. În topul celor mai populare prenume se mențin numele calendaristice, cu unele modificări de poziție. De asemenea, datele statistice și materialul faptic, excerptat din Registrele actelor de naștere ale OSC Orhei, fac posibilă cercetarea onomasticonului actual din perspectiva celor 3 criterii de stabilire a identității: **continuitatea, integritatea, individualitatea**, propuse de către cercetătorii norvegieni O. Krogseth și J. Henriksen și a specificului gender [16, p. 89].

În al treilea subcapitol, se prezintă caracterele juridice ale prenumelui în raport cu numele de familie. Astfel, odată atribuit unui copil, prenumele îl individualizează, nu doar în familie, dar și în societate, funcția de bază a numelui fiind de a distinge un membru al colectivității în raport cu alți membri cu același nume de familie, dar din familii diferite (aceasta se întâmplă, în cele mai multe cazuri). Așadar, „dacă în individualizarea persoanei, numele de familie reprezintă apartenența familială, prenumele deosebește individual membrii familiei” [9, p.46]. Întrucât posedă funcția de a identifica o persoană în familie și în societate, prenumele întrunește aceleași caracteristici juridice ca și numele de familie: 1. Ca **element al capacității de folosință a persoanei**: legalitate, generalitate, egalitate, inalienabilitate, intangibilitate, universalitate. 2. Ca **drept subiectiv nepatrimonial**: drept absolut, inalienabil, insesizabil, imprescriptibil, strict personal, universal. La aceste caracteristici (unde se remarcă faptul că unele aspecte sunt specifice ambelor calificări – **inalienabilitatea** și **universalitatea**), se adaugă un caracter specific, **unitatea**, precum și un altul, care rezultă din legalitatea și universalitatea numelui – **obligativitatea** [9, p. 42].

În ultimul subcapitol, al patrulea, se interpretează ansamblul de norme juridice, raportate la domeniul onomastic, atât la nivel național, cât și la cel internațional, al căror rol este de a proteja dreptul copilului la un nume frumos, cu o conotație pozitivă și de a păstra tradiția națională. Chiar dacă dinamica onomasticonului național și a celui internațional este interdependentă de evoluția și de structura societății, unitatea culturală, economică, politică, considerată o consecință a globalizării, nu exclude în niciun caz diversitatea etnică, culturală, lingvistică sau religioasă. Un argument în acest sens este apariția unor reglementări în sfera

onomasticii, care au scopul de a restabili, de a ocroti fondul onomastic tradițional și/ sau de a accepta selectiv normele/ valorile împrumutate din alte culturi. Astfel, de legislații onomastice stricte dispun mai multe state, printre care: Federația Rusă, Republica Ungaria, Republica Portugalia, Regatul Danemarcei, Republica Cehă, Republica Federală Germană, Republica Estonia, Regatul Spaniei.

Cu toate acestea, reglementările onomastice atât la nivel internațional, cât și la nivel național, de cele mai multe ori, nu limitează părinții în alegerea numelui, aceștia fiind liberi să ofere copilului lor orice nume doresc. Ansamblul de norme juridice, raportate la domeniul onomastic, stipulează în mod expres că fiecare copil are dreptul la un nume de familie și un prenume, care se stabilește la data înregistrării nașterii, având la bază declarația de naștere, ce se prezintă organului de stare civilă de către persoana care declară nașterea. Copilul va purta un prenume potrivit voinței ambilor părinți, iar ofițerul de stare civilă poate refuza înscrierea unor prenume considerate indecente sau ridicole.

La nivel de legislație onomastică se stabilește și structura formulei denominative, care poate fi *bipartită* (alcătuită din două elemente: numele de familie și prenumele simplu sau compus, de exemplu, în R. Moldova, în România etc.), *tripartită* (compusă din 3 elemente: prenumele, patronimicul și numele de familie, cum ar fi, în Federația Rusă, în Bulgaria etc.) sau *sixpartită* (formată din 6 vocabule, formulă denominativă unică, specifică Portugaliei).

În Capitolul 3. Nomenclatorul onomastic din raionul Orhei (studiu de caz), se analizează, din perspectivă diacronică, inventarul de nume al raionului (municipiului) Orhei, pentru a observa tendințele de modificare a acestuia sub influența tradiției și a culturii naționale, a factorilor social-politici, sociopsihologici și a celor estetici. Astfel, în primele două subcapitole, se caracterizează premisele istorice și socioculturale ale dezvoltării orașului Orhei, respectiv, ale evoluției nomenclaturii onomastic tradițional, constituit din numele de sinaxar (calendaristice).

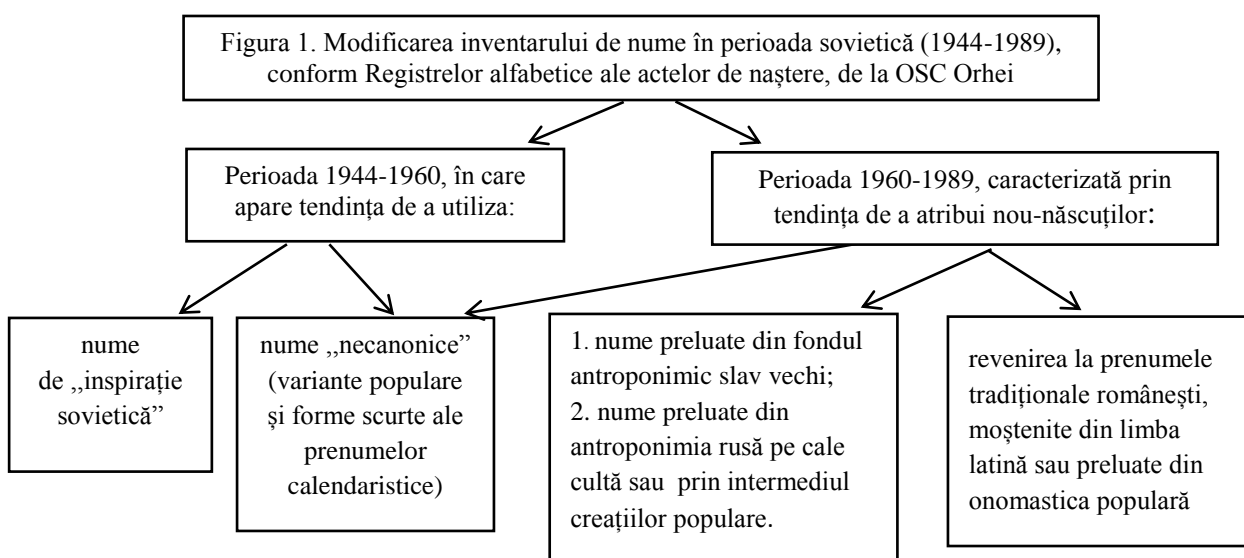
Analiza Registrelor alfabetice ale actelor de naștere, oferite de OSC Orhei, demonstrează că, în onomastica raionului (municipiului) Orhei, la fel ca și pe întreg teritoriul Republicii Moldova, s-au impus, în special, numele religioase de formă greacă, în detrimentul celor creștine de formă latină.¹ Un argument al acestui fapt este apartenența populației din această regiune la religia creștin-ortodoxă, ce a impus utilizarea, cu precădere, a numelor din Noul Testament.

Din punctul de vedere al frecvenței onomastice, actualmente, nucleul inventarului de nume al raionului (municipiului) Orhei îl reprezintă prenumele calendaristice, ceea ce demonstrează

¹De menționat că, din perspectiva distincțiilor de cult creștin, onomastica religioasă se împarte în două subcategorii: 1) nume catolice; 2) nume ortodoxe (greco-slavone).

continuitatea unei tradiții onomastice. Cu toate acestea, tendința generală a sistemului de denotație personală a onomasticonului din această zonă este cea a modernizării.

În subcapitolul al treilea, este descrisă influența regimului totalitar comunist, în perioada sovietică, asupra inventarului de nume tradițional și se analizează modul în care prenumele rusești se integrează în antroponimia locală, treptat, fiind supuse legilor fonetice și morfologice ale limbii române. Prenumele examinate sunt caracterizate succint, prezentându-se etimologia, filiera de pătrundere în onomasticonul autohton, variantele onomastice (forme oficiale, forme populare, forme derivate, forme scurte, hipocoristice) și frecvența numelui în perioada supusă cercetării. Analiza Registrelor alfabetice ale actelor de naștere din Orhei, anii 1944 – 1989, demonstrează că în evoluția onomasticonului tradițional, în perioada sovietică, se evidențiază câteva tendințe, pe care le încadrăm în următoarea figură:

Tendința de substituie a prenumelor tradiționale românești cu „**nume de inspirație sovietică**” sau **cu nume necanonice** (variante populare sau forme scurte ale prenumelor calendaristice) apare în contextul creării „noii culturi” sub înrâurirea artei, a școlii, a mass-mediei și a politicii lingvistice promovate de regimul comunist autoritar.

Apariția în sistemul antroponimic al popoarelor URSS, a așa-numitelor „nume de origine sovietică (именá совéтского происхождения)” [30; 28], neologisme sau abrevieri ale diferitor cuvinte, cum ar fi: *Ninel*, *Stalina*, *Octeabrina*, *Vilena*, *Vladlen*, *Melor* (*Маркс*, *Энгельс*, *Ленин*, *Октябрьская революция*), *Lenmareș* (*Ленин*, *Маркс*, *Энгельс*), *Gertruda* (*героиня труда*), *Zareta* (*за революцию мира*) etc., frecvent întâlnite în onomasticonul fostelor popoare din componența URSS, după Revoluția din Octombrie 1917, se justifică prin admirația părinților față de conducătorii URSS, devenite figuri omniprezente în cultura sovietică. Din

categoria „**prenumelor de inspirație sovietică**”, în sistemul antroponimic al orașului Orhei, sunt atestate doar *Ninel, Stalina, Marx, Vilena și Vladilen* – toate utilizate câte o singură dată.

Sub presingul limbii ruse și al celei ucrainene, în antroponimia contemporană apar și se răspândesc și **prenumele „necanonice”**, variante ale numelor calendaristice, care, datorită frecvenței lor, au devenit prenume independente, de exemplu: *Aliona, Ela, Ala, Iurie, Olesea, Asea, Agnesa* etc. Prenumele necanonice s-au impus în onomasticonul tradițional, fiind, adesea, utilizate mai frecvent decât cele calendaristice cu formele lor oficiale.

Începând cu anii `60, ai secolului trecut, în evoluția antroponimiei autohtone se profilează două tendințe:

- 1. utilizarea prenumelor preluate din fondul antroponimic slav vechi, de la slavofili;**
- 2. revenirea la prenumele tradiționale românești și la cele moștenite din onomastica latină.**

Aceste tendințe apar în contextul „dezghețului hrușciovist”, când atitudinea față de patriotism în republicile unionale a devenit mai tolerantă, popoarele trecând printr-un proces de redeşeptare națională, condiții în care și valorile culturale românești puteau fi promovate.

Examinarea documentelor de arhivă, inclusiv a datelor statistice, ne-a permis să creionăm următorul tablou privind analiză comparativă a frecvenței prenumelor preluate din fondul antroponimic slav vechi, a celor tradiționale românești și a celor împrumutate din onomastica latină, tablou pe care îl prezentăm în Tabelul 1:

Tabelul 1. Tendințe de modificare a onomasticonului tradițional după 1960, conform Registrelor alfabetice ale actelor de naștere (1944-1989, cu referire la anii 1960-1989), de la OSC Orhei					
Tendința de utilizare a numelor preluate din fondul antroponimic slav:		Tendința de revenire la:			
preluarea numelor din fondul antroponimic slav vechi	preluarea numelor din fondul antroponimic slav pe cale cultă	prenumele tradiționale românești	forme derivate de la prenume tradiționale românești	prenumele preluate din onomastica latină	forme derivate de la prenumele preluate din onomastica latină
<i>Vadim</i> (401 ori)	<i>Svetlana</i> (328 ori)	<i>Rodica</i> (57 ori)		<i>Diana</i> (123 ori)	
<i>Vladimir</i> (228)	<i>Ludmila</i> (301 ori) <i>Liudmila</i> (4 ori)	<i>Viorica</i> (49 ori)	<i>Vioara</i> (1 dată) <i>Viorel</i> (26 ori) <i>Viorelia</i> (9 ori) <i>Viola</i> (1 dată) <i>Violeta</i> (27 ori)	<i>Aureliu</i> (2 ori) <i>Aurelia</i> (25 ori)	<i>Aurel</i> (26 ori) <i>Aurelian</i> (1 dată) <i>Aurica</i> (22 ori)
<i>Veaceslav</i> (198)	<i>Igor</i> (113 ori)	<i>Liliana</i> (26 ori) <i>Lilian</i> (19 ori)	<i>Lilia</i> (68 ori)	<i>Adrian</i> (10 ori) <i>Adriana</i> (2 ori)	<i>Andrian</i> (19 ori) <i>Andriana</i> (5 ori)
<i>Vladislav</i> (80) <i>Vladislava</i> (5)	<i>Nadejda</i> (73 ori)	<i>Doina</i> (7 ori)		<i>Corneliu</i> (5 ori) <i>Cornelia</i> (4 ori)	<i>Cornel</i> (6 ori)
<i>Borislav</i> (1), cu formele scurte: <i>Boris</i> (81 ori) și <i>Borea</i> (1)	<i>Ruslan</i> (63 ori) <i>Ruslana</i> (1 dată)	<i>Radu</i> (5 ori) <i>Rada</i> (2 ori)		<i>Ovidiu, Traian</i> <i>Virgil, Virgilia</i> <i>Laura, Lucreția</i> <i>Florica, Florina</i> <i>Cătălin, Sorin</i> <i>Zorina, Ioana</i>	
<i>Stanislav</i> (57) / <i>Stanislava</i> (1)	<i>Liubovi</i> / <i>Liuba</i> (53 ori)				
<i>Iaroslav</i> (6 ori)	<i>Ina</i> (48 ori)				
<i>Lada</i> (1 dată)	<i>Jana</i> (25 ori), <i>Janeta</i> (2 ori), <i>Janina</i> (1)				
<i>Miroslav</i> (1)	<i>Snejana</i> (10 ori)				
<i>Sveatoslav</i> (1) și forma scurtă <i>Vetislav</i> (1)					

Examinând cu atenție acest tabel, putem observa că frecvența prenumelor preluate din fondul antroponimic slav este mai mare, în comparație cu cea a prenumelor tradiționale românești și a prenumelor împrumutate din onomastica latină. Acest lucru poate fi explicat atât prin prestigiul culturii și limbii ruse, care era limbă de instruire și educație, fiind promovată prin intermediul instituțiilor de cultură și al mass-mediei, în comparație cu limba și cultura românească, ce erau marginalizate, cât și prin situația de diglosie din Republica Moldova.

Începând cu anul 1970, în pofida cenzurii greu de suportat, cultura cunoaște o linie ascendentă în dezvoltarea sa, contribuind, astfel, la trezirea conștiinței naționale a românilor basarabeni, fapt care și-a lăsat amprenta asupra inventarului de nume. Se manifestă tot mai pregnant tendința de revenire la prenumele tradiționale românești, în special la cele din

onomastica populară², cum ar fi: *Rodica, Radu / Rada, Viorica, Viorel, Violeta* etc. și la prenumele tradiționale românești, care au fost moștenite din onomastica latină / romană sau au pătruns pe cale cultă din sistemul antroponimic apusean. Printre cele mai relevante prenume se înscriu: *Lilia, Lilian / Liliana, Aurelia, Aurel, Aurelian, Adrian / Adriana, Cornel, Corneliu / Cornelia, Corina* etc.

În subcapitolul al treilea, se prezintă și tendințele de modernizare a **a sistemului onomastic tradițional după 1989**: 1. negarea (într-o oarecare măsură) a antroponimelor românești tradiționale – cu deosebire în mediile orășenești – și substituirea lor, tot mai mult, cu forme scurte sau hipocoristice scurte și forme diminutive sau hipocoristice diminutive; 2. interesul pentru numele străine; 3. înmulțirea cuvintelor care alcătuiesc numele personal, atât la acordarea numelui nou-născutului, cât și, ulterior, la cerere.

Astfel, datele din Registrele alfabetice ale actelor de naștere, oferite de OSC Orhei, anii 1995 – 2016, arată că numele cu forme scurte sau „hipocoristicele scurte” ocupă un rol important în evoluția sistemului de denotație personală, devenind destul de preferate, mai ales, după 1995. Apărute din nevoia de a înlătura formele tradiționale (mai cu seamă, cele rusești) ale numelor oficiale³, care, din cauza lungimii lor, sunt greu de utilizat în viața de familie, „hipocoristicele scurte”, sunt obținute prin intermediul apocopei, al aferezei și al sincopei.

Materialul empiric, excerptat din Registrele alfabetice ale actelor de naștere, demonstrează că frecvența „hipocoristicelor scurte”, formate cu ajutorul apocopei este destul de mare, unele dintre ele au chiar câteva forme / variante, altele apar doar o singură dată, de exemplu: *Daniel - Dan (de 43 de ori); Danu (de 7 ori); Dăny (o dată); Daniela – Dana (de 16 ori); Vladimir – Vlad (de 28 de ori); Vladislava – Vlada (de 28 de ori), Alexandru / Alexei – Alex (de 24 de ori); Alexandra / Alexandrina – Alexa (de 6 ori); Sofia – Sofi (o dată); Andrian / Adrian – Andi (o dată) / Ady (o dată); Ecaterina – Katy (odată); Gabriela / Gabriel – Gabi (o dată)*, nume care trimit în egală măsură atât la genul masculin, cât și la cel feminin.

Spre deosebire de „hipocoristicele scurte”, apărute prin intermediul apocopei, formele scurte care au luat naștere prin intermediul aferezei și al sincopei, au o frecvență redusă, fiind atestate doar câte o singură dată (conform Registrelor actelor de naștere, anii 1995-2016), cu excepția celor formate de la prenumele oficiale *Alexandru / Alexandra / Alexandrina*: **afereză**: *Alexandru - Sandu (de 11 ori); Alexandra / Alexandrina - Sanda (de 13 ori), Sandra (de 3 ori)*,

² Onomastica populară include formele neoficiale ale prenumelor calendaristice (nume necanonice, forme scurte, forme diminutive, nume răspândite prin intermediul creațiilor populare).

³ Numele oficiale, considerate în literatura de specialitate și nume standard, sunt formele oficiale calendaristice ale prenumelor și variantele derivate de la aceste prenume, care se impun în uz ca prenume independente, datorită frecvenței lor.

Sandina (o dată); *Cristina – Tina* (o dată); *Margareta / Margarita – Rita* (o dată); *Elena – Lenka* (o dată); *Ivan – Vania* (o dată); *Valeria – Lera / Lerika* (o dată); *Veronica – Nica* (o dată); **sincopă**: *Cristian – Crinu* (o dată); *Cristina – Crina* (o dată); *Giovani – Gioni* (o dată).

În Registrele alfabetice ale actelor de naștere, în perioada 2000-2016, se atestă și o serie de „hipocoristice diminutivale”, forme dezmierdătoare ale prenumelor ce exprimă sentimente de afecțiune, fiind formate cu ajutorul sufixelor *-uț, -aș, -el, -ela, -oară, -ina, -ică, -ița, -uța / uta* și al celui diminutival rusesc *-ka*: **-uț**: *Ionuț* (de 16 ori); **-ela**: *Ionela* (de 10 ori); *Petronela* (de 5 ori); *Antonela* (de 5 ori); *Dorinela* (o dată); *Aniela* (o dată); *Cristela* (o dată); **-ina**: *Nicolina* (o dată); *Emilina* (o dată); *Andreina* (o dată); *Soreina* (o dată); *Nadina* (o dată); *Vasilina* (o dată); **-uța**: *Anuța* (o dată); *Anicuța* (o dată) – entitate antroponimică cu 2 sufixe: *Ana* → *Anica* → *Anicuța*; *Aniuta* (o dată); **-ița / iță**: *Victorița* (o dată), *Gheorghiuța* (o dată) [12].

Sub influența modei, odată cu intensificarea procesului de migrație a populației din Republica Moldova în țările europene și nu numai, precum și datorită mass-mediei și a telenovelor, a apărut tendința de a înlocui prenumele calendaristice cu prenume de origine străină. Cele mai răspândite prenume feminine de proveniență occidentală sunt: *Bianca* (de 22 de ori), *Melissa* (de 11 ori, având 3 variante de ortografiere: *Melissa, Milisa, Meliz*), *Mirela* (de 9 ori), *Beatrice* (de 8 ori și cu 5 variante de ortografiere: *Beatrice, Beatricia, Biatricia, Beatricea* și *Biatrisia*), *Milena* (de 5 ori, ortografiat în 2 feluri: *Milena* și *Mylena*).

În lista de prenume masculine, de asemenea, au apărut unele prenume de proveniență străină: *Eric, Elvis, Franco, Marco, Leonardo, Lorenzo* (ortografiat *Lorenço*), *Rafael, Enrichi, Angelo, Guido, Dominic, Robert*. Dintre acestea cel mai frecvent este *Eric*, înregistrat de 7 ori, celelalte fiind atestate doar câte o singură dată;

Dorința părinților de a-și individualiza copilul se manifestă și prin acordarea prenumelor duble și chiar triple, astfel are loc împletirea tradiției cu exprimarea voinței părinților. În cea mai mare parte, aceste prenume compuse cuprind, ca prim sau al doilea termen un nume calendaristic sau biblic. Datorită diversității numelor de botez care le alcătuiesc, și structura prenumelor compuse este variată: **nume calendaristic + nume calendaristic**: *Ana-Maria, Maria-Magdalena*; **nume calendaristic + nume de origine cultă**: *Vasile-Răzvan, Andrei-Răzvan*; **prenume românesc + nume calendaristic**: *Viorel-Vasile, Sorin-George*; **hipocoristic scurt + nume românesc**: *Nicu-Lilian*; **nume de origine romană / latină + hipocoristic diminutival**: *Lucian-Dănuț*; **nume calendaristic + nume de origine romană / latină**: *Ioan-Adrian*; **nume teoforic latinesc + prenume occidental**: *Cristina – Nicole*; **nume calendaristic + nume de origine occidentală**: *Magdalena-Vanessa, Ana – Camelia*; **nume calendaristic + nume de origine slavă veche**: *Alexandru-Stanislav, Maia – Alexandra, Viola-Vera*; **nume calendaristic**

+ **nume mitologic:** *Alexandru-Ahile, Dimitra-Athina*; **nume calendaristic + hipocoristic scurt:** *Anastasia-Dașa, Gabriel-Sandu*; **hipocoristic scurt + hipocoristic diminutival:** *Vlad-Ionuț*; **hipocoristic diminutival + hipocoristic diminutival:** *Mioara-Anicuța, Gheorghiuță-Ionuț*; **nume calendaristic + corespondentul românesc al unui nume latin / nume calendaristic + nume calendaristic:** *Mihai-Claudiu-Iulian*; **nume occidental + nume occidental + nume calendaristic:** *Ingrid-Charlene-Alexandra; Mathieu-Gerrard-Ion*; **prenume biblic, vechi testamentar / prenume arab + prenume turcesc + prenume biblic:** *Amal-Emin-Kizi* (varianta engleză a prenumelui biblic *Chetia*); **prenume biblic, vechi testamentar + prenume turcesc + prenume occidental:** *Sarah-Lale-Vittoria* (forma italiană a prenumelui *Victoria*) [11].

În al cincilea subcapitol, se analizează tendințele de modernizare a inventarului de nume tradițional după 1989, drept consecință a intensificării procesului de migrare a populației autohtone în statele membre ale Uniunii Europene (și nu numai), precum și a influenței globalizării asupra atribuirii și dinamicii numelor de botez. Astfel, ca urmare a intensificării procesului de migrare a populației și ca rezultat al perfectării actelor de stare civilă, în cazul nostru, a certificatelor de naștere, în afara Republicii Moldova, sau ca manifestare a unor aspecte ale intenționalității, în cazul numirii, au apărut variante ortografice ale prenumelor tradiționale românești, integrate și ele în sistemul antroponimic oficial, deși scrierea acestor prenume contravine regulilor ortografice ale limbii române, de exemplu: *Cătălina – Katalina; Alina – Alyna; Angela – Anjela; Oxana – Ocsana; Vadim – Vădim, Vadym; Elena – Ielena; Victor – Viktar; Ecaterina – Ekaterina, Katerina; Cristina – Kristina; Carolina – Karolina; Luminița – Luminitsa*.

Alături de variantele ortografice ale prenumelor tradiționale românești, apare și o varietate grafică a prenumelor occidentale, care se manifestă atât prin dorința de a menține ortografia sau pronunția numelui, specifică limbii din care a fost împrumutat prenumele, cât și prin tendința de a adapta formele străine la sistemul fonetic al limbii române. Apărute ca urmare a circulației prenumelor în contextul globalizării, prenumele, cu cele mai multe variante grafice, sunt: **Cristian**, cu variantele – *Christian, Christiano, Hristos, Christos, Christo, Cristin, Cristi, Cris, Cristic, Krystian, Cristela*; **Nicolae**, cu formele – *Nicolai, Nicolas, Nicolaos, Niccolo*, ortografiat și *Nicolo, Nicol*, ortografiat și *Nikol, Nichol; Nicu*. Alături de variantele masculine, apar și cele feminine – *Nicoleta*, înregistrat și *Nicoletta*, și *Nicole* – varianta franceză a acestui prenume. *Alexandru / Alexandra*, prenume care sunt acum înlocuite de *Alexander, Alessandro / Alessandra*. Varianta spaniolă *Alejandro* apare însoțită și de forma de feminin *Alehandra*, entitate antroponimică adaptată sistemului fonetic al limbii române de la *Alejandra*. Destul de frecvente sunt și formele *Aleksandr* – de origine rusă și *Oleksandr* – prenume ucrainean.

În subcapitolele șase și șapte, se examinează interferențele iudaice și musulmane în antroponimia orașului Orhei, făcându-se o analiză a inventarului de nume evreiești și musulmane, atestate în Registrele actelor de naștere de la OSC Orhei.

Deși în structura etnică și în cea confesională a orașului, nu este indicată comunitatea de arabi și turci, nici cea de moldoveni, vorbitori de limbă română, convertiți la islam, totuși onomasticonul inventariat denotă existența unei asemenea colectivități. Astfel, în Registrele alfabetice ale actelor de naștere din Orhei, începând cu anul 2000, se atestă o serie de prenume de origine arabă și turcă, specifice adeptilor confesiunii islamice, necunoscute de societatea moldovenească până acum.

Printre prenumele musulmane, înregistrate în actele de stare civilă de la OSC Orhei, menționăm următoarele nume masculine: *Muhammad*, cu formele *Mohamad* și *Mohamed*, *Ayman*, *Said*, *Adnan*, *Asmir*, *Samir*, *Karim*, ortografiat *Carim*, *Miraj* și următoarele nume feminine: *Leyla*, ortografiat *Leilla*, *Aziza*, *Marwa etc.* De asemenea, se atestă și o serie de prenume duble, cu diferite tipuri de structuri: **prenume turcesc + prenume turcesc**: *Doruk-Azad*, *Amal-Emin*, *Eda-Nur*, *Julide-Naz*, *Zehra-Naz*, *Ece-Meryem*, *Eda-Nur*, *Jülide-Naz*, *Zehra-Gul*, *Deniz-Ergün*, *Mehmet-Ali*; **prenume tradițional + prenume turcesc, kurd**: *Darius-Emir*, *Yağmur-Mihaela*, *Alp-Gabriel*, *Miron-Jiyan*, *Ada-Ilkay*; **prenume calendaristic + prenume de origine arabă**: *Vasile-Mahdy*, *Mihai-Miraj*, *Marius-Samir*; **prenume de origine turcă + prenume de origine occidentală**: *Ada-Ilkay*, *Huseyin-Andreias*, *Melisa-Meryem*, *Viviana-Fatima*.

În ultimul subcapitol, se face referire la interferențele iudaice în antroponimia Orheiului. Așadar, ne propunem o analiză a istoriei comunității evreiești din Orhei prin intermediul prenumelor, care reprezintă unul dintre elementele fundamentale ale identității acestei etnii, pentru că ele unesc evreii din orice perioadă cu predecesorii lor și cu tezaurul cultural moștenit de la strămoși.

Chiar dacă sursa principală a antroponimiei evreiești o constituie Biblia, E. D. Lawson consideră că prenumele ebraice pot fi clasificate în următoarele categorii: **prenume biblice**, asociate cu un personaj biblic; **prenume postbiblice**, în care intră prenumele arameice și numele de botez moderne, care nu apar în Tanakh (biblia evreiască), dar au la bază cuvinte din Tanakh sau sunt variante feminine ale prenumelor biblice masculine; **prenume teoforice**, din categoria cărora fac parte prenumele ce conțin în structura lor prefixul *el-* sau sufixul *-el*, care face referire la Dumnezeu; **prenume apotropaice** (cu referire la superstiția împotriva apărării duhurilor rele); **prenume augurale**, alese de către părinți, datorită semnificațiilor pozitive ale acestora; **prenume Kinnui** – nume împrumutate din cultura în care au emigrat evreii [17, p.10].

În pofida faptului că E. D. Lawson consideră că numele de botez este cel mai stabil element al antroponimiei evreiești, iar perpetuarea obiceiului de a oferi copiilor nou-născuți nume tradiționale permite acestei comunități să-și mențină propria identitate, ce se diferențiază de alte culturi, în Registrele alfabetice ale actelor de naștere de la OSC Orhei, anii 1944-1989, pe lângă categoriile de prenume evreiești, identificate de E. D. Lawson: **biblice, moderne, teoforice, apotropaice, augurale și Kinnui**, se atestă și un șir de **nume cu forme scurte, hipocoristice, abrevieri sau adaptări fonetice ale numelor de origine ebraică sau idiș**, proprii nativilor din această comunitate.

Fiind parte a culturii ebraice, inventarul de nume, atât feminine, cât și masculine, ne oferă posibilitatea să studiem istoria comunității de evrei din Orhei și să stabilim cu certitudine originea evreilor imigrați în Basarabia. Numele ebraice, atestate în Registrele alfabetice ale actelor de naștere de la OSC Orhei, anii 1944 – 1989, demonstrează faptul că în acest ținut au locuit atât evrei de rit sefardic, care, inițial, foloseau Basarabia ca traseu comercial între Marea Neagră și Polonia și, mai apoi, s-au stabilit și au format propriile comunități în partea centrală și nordică a Basarabiei, cât și evrei de rit așkenaz, așezați în așa-zisul *Pale of settlement* (nume al regiunii din Imperiul Rus, unde era permisă rezidența permanentă a evreilor, și includea Lituania, Belarus, Polonia, Moldova, Ucraina și anumite zone din Rusia de azi).

Fiecare capitol se încheie cu concluzii.

În **Concluzii generale și recomandări** am prezentat o sinteză a rezultatelor obținute pe parcursul cercetării. De asemenea, am prezentat perspectivele de cercetare ulterioară a problemei și recomandări la aplicarea rezultatelor cercetării.

Bibliografia conține 246 de titluri, prezentate în ordine alfabetică în limbile, română, engleză, franceză, germană și rusă, care au servit drept suport teoretic și aplicativ în procesul de elaborare a tezei. Sursele din care au fost excerptate prenumele analizate în lucrare sunt Registrele alfabetice ale actelor de naștere (anii 1944-2016), oferite de OSC Orhei. În procesul documentării am folosit atât lucrări clasice, în variantă editată, cât și lucrări în varianta electronică. Teza include **1 anexă**, care reprezintă un glosar ce grupează 41 de unități terminologice utilizate în cercetarea noastră.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele cercetării obținute în lucrarea cu titlul *Studiu asupra prenumelor actuale (pe material din raionul Orhei)* confirmă importanța studierii numelor proprii, a onomasticii și, mai ales, a antroponimiei ca element definitoriu al unei culturi, națiuni, etnii, ce o particularizează în raport cu altele.

Teza *Studiu asupra prenumelor actuale (pe material din raionul Orhei)* reprezintă o primă încercare de a examina inventarul de prenume din Republica Moldova, în evoluție (perioada 1944-2016). Rezultatele studiului de caz, realizat în raionul (în prezent, municipiul) Orhei, scot în evidență aspecte ce țin de modificarea onomasticonului tradițional sub influența factorilor social-politici, culturali, psihologici, estetici, de bilingvism (diglosie), de mobilitatea demografică și de deschiderea populației autohtone spre alteritatea etnică și culturală care o înconjoară. Acestea ar putea fi reprezentative și pentru alte zone din Republica Moldova, dat fiind faptul că Orheiul este un oraș multiethnic și pluriconfesional, în care, la fel ca și în alte orașe din Republica Moldova, se fac resimțite procesele ce țin de schimbarea regimului social-politic după 1989, de migrația masivă a populației și de contactele active cu alte culturi, fapt care își lasă amprenta și asupra antroponimiei.

De asemenea, examinarea sistemului antroponimic din perspectivă diacronică evidențiază componentele lingvistice, etnografice, istorice, geografice, sociologice ale poporului român la diferite etape de dezvoltare ale acestuia. Pe lângă faptul că numele reprezintă reunirea dintre două drepturi subiective civile nepatrimoniale ale persoanei fizice: dreptul asupra numelui și dreptul asupra prenumelui, acesta mai este și un simbol al identității purtătorului, el reflectă apartenența etnică și religioasă a individului, originea socială a lui, influențele culturale, lingvistice și politice, specifice perioadei în care a fost atribuit numele.

În demersul nostru teoretic, am plecat de la opiniile unor savanți notorii, autori ai lucrărilor ce au pus bazele onomasticii, ale antroponimiei, atât în plan teoretic, precum și în cel al cercetărilor empirice, prin aplicarea conceptelor teoretice esențiale. În teza noastră sunt expuse idei importante, ce țin de investigarea numelui propriu și a antroponimiei, ale lui A. Graur, D. Tomescu, I. Condrea, M. Cosniceanu, Au. Pop, V. Blanar, A. V. Superanskaia, N. Gh. Komlev, W. van Langendonck etc. De asemenea, a fost analizată situația onomastică din Republica Moldova, apelând la datele statistice, făcute publice de Aparatul Central al Direcției Generale de Stare Civilă din cadrul I.P. „Agenția Servicii Publice” și la Registrele alfabetice ale actelor de naștere, puse la dispoziție de OSC Orhei, anii 1944-2016, pentru realizarea unui studiu de caz.

Astfel, în baza analizei gramaticilor diferitor limbi (română, rusă, engleză, franceză, germană) și a literaturii de specialitate cu referire la statutul numelui propriu în limbă, conchidem următoarele:

1. Numele proprii constituie o clasă de substantive care se opune substantivelor comune prin particularități semantice și gramaticale. Ele reprezintă un sistem de denotație suplimentară, fapt care contribuie la realizarea funcției nominativ-distinctive a numelor proprii.
2. Denotația prin substantive proprii are un caracter restrâns și se limitează la anumite clase de obiecte. În funcție de tipul obiectelor denumite, acestea pot desemna: persoane, locuri terestre sau cosmice, animale, plante, evenimente istorice, sărbători, opere ale activității spirituale a oamenilor, întreprinderi și organizații, produse industriale. Acest fapt a dus la gruparea substantivelor proprii în mai multe categorii de nume, recunoscute în literatura lingvistică drept onime, care, la rândul lor, pot fi împărțite în mai multe subclase: antroponime, toponime, ideonime, fitonime, astronime, crononime, agheonime etc.
3. *Proprietatea de a fi nume propriu* se datorează ortografierii cu inițială majusculă și funcției de identificare a entităților onimice. De asemenea, ortografierea cu inițială majusculă și funcția de identificare, specifică lexicului onimic, face posibilă identificarea obiectului unic dintr-o clasă de obiecte similare și *organizarea sistemică a numelor proprii*.
4. Lexicul onimic trebuie studiat din punctul de vedere al relației acestuia cu limba, cultura și cu etnia în care aceste cuvinte au apărut și funcționează cu valoare de nume propriu, fapt care demonstrează că onomalimbajul nu este constituit doar din unități lexicale cu valoare lexico-semantică și gramaticală, dar conține și o informație de natură etnoculturală, de care trebuie să ținem cont în momentul traducerii numelor proprii / antroponimelor. În specificul etnocultural al onimelor se ascunde cultura, istoria și tradițiile unui popor.
5. Analizat în plan diacronic, inventarul de nume, specific comunităților care populează teritoriul Europei, arată că în dezvoltarea antroponimiei europene se pot distinge două mari perioade: etapa precreștinismului, în care au fost utilizate așa-zisele nume păgâne și etapa creștinismului. Ultima începe în momentul în care creștinismul obține statutul de religie oficială a Imperiului Roman, lucru care a generat modificarea inventarului de nume existent prin înlocuirea treptată a numelor păgâne cu cele preluate din Vechiul și din Noul Testament.

6. Examinarea diacronică a antroponimiei românești demonstrează că în dezvoltarea onomasticonului tradițional se pot evidenția cinci perioade de evoluție, prima perioadă fiind caracterizată prin utilizarea numelor daco-romane; a doua – prin împrumutul unor nume de persoană de la popoarele migratoare, în special, de la slavii așezați în Dacia și în cele două Moesii; a treia – prin influența dominantă a bisericii creștin-ortodoxe; a patra – prin modernizarea inventarului de nume și a cincea – prin perpetuarea fondului onomastic tradițional, prin folosirea împrumuturilor recente din alte sisteme antroponimice și utilizarea frecventă a hipocoristicelor și a formelor scurte.
7. Alegerea și acordarea unui nume este un act de voință din partea părinților, lucru care oferă sistemului antroponimic un caracter deschis, iar, în timp, duce la modificarea onomasticonului.
8. Ansamblul de norme juridice, raportate la domeniul onomastic stipulează, în mod expres că fiecare copil are dreptul la un nume de familie și la un prenume. Astfel, la nivel de legislație onomastică se stabilește și structura formulei denominative, care poate fi bipartită, tripartită sau sixpartită. Prevederile legale analizate sunt o dovadă a faptului, că în societatea modernă, în contextul globalizării, al influenței factorilor sociali și psihologici, a mass-mediei și a literaturii, reglementările onomastice sunt iminente. Acestea au un rol dublu: de a păstra tradiția națională și de a proteja dreptul copilului la un nume frumos, cu o conotație pozitivă. Or, ideea *nomem est omen* este la fel de actuală și în prezent, întrucât individul aparține unei societăți doar după ce i se dă un nume, aceasta influențându-i destinul și ajutându-l să se integreze în mediul social.
9. Rezultatele studiului de caz, efectuat în raionul (în prezent, municipiul) Orhei, demonstrează, că, începând cu perioada sovietică, onomasticonul tradițional a suferit modificări esențiale, generate atât de noile realități social-politice, inclusiv de politica lingvistică, precum și de schimbarea mentalităților, de revizuirea statului limbilor română (moldovenească și rusă), de intensificarea procesului de migrare a populației, de globalizare.
10. Analiza Registrelor alfabetice ale actelor de naștere din Orhei confirmă faptul că factorii care contribuie la creșterea sau la diminuarea frecvenței unor prenume, la apariția unor nume noi și la dispariția altora depind de tradiția ce asigură continuitatea numelor vechi, caracteristice fiecărei limbi, fiecărui popor, de factorii religioși, de cei social-politici și culturali, deosebit de puternici în anumite perioade istorice. Inventarul de nume al Orheiului ne înfățișează istoria acestei localități. Prezența în Registrele de stare civilă a

prenumelor străine ne arată ce comunități au populat această regiune, numele de botez fiind o modalitate de a face o diferență între culturi, tradiții, grupuri sociale.

11. Onomasticonul tradițional cuprinde atât creații antroponimice proprii, cât și împrumuturi adaptate fonetic și ortografic la specificul limbii române. Astfel, în structura inventarului de nume se pot observa două categorii de nume: 1. **creștine**, denumite și hagiografice sau calendaristice, de inspirație religioasă, împreună cu variantele lor populare; 2. **laice** ori de designare, de inspirație profană, preluate din creațiile populare sau literare și cele împrumutate din alte culturi.
12. Prenumele tradiționale (calendaristice) reflectă religia ortodoxă a comunității, solidaritatea familială în alegerea prenumelor, respectul față de părinți, bunici, nași și față de instituția familiei, în special. Prenumele netradiționale, în comparație cu cele tradiționale, evidențiază contactul populației autohtone cu societatea arabă, turcă, greacă, irlandeză și cu alte elemente de cultură străină. Apariția prenumelor netradiționale și a variantelor de ortografiere a prenumelor tradiționale este o consecință a procesului de emigrare a populației și a influenței globalizării asupra vieții culturale și social-economice. De asemenea, tendința de a utiliza prenumele de origine străină sugerează dorința imigranților de a se integra într-un mediu social nou. O dovadă în acest sens fiind prezența impunătoare a numelor de origine străină, atribuite copiilor de etnie moldovenească (română), de către părinții imigrați în statele europene și nu numai, atestate în Registrul alfabetic al actelor de naștere transcrise (2008-2016) și în structura prenumelor compuse, atribuite copiilor atât de etnicii români (de exemplu: *Magdalena-Vanessa*, *Mathieu-Gerrard-Ion*), cât și de cei de arabi sau turci, stabiliți în Orhei (cum ar fi: *Vasile-Mahdy*, *Yagmur-Mihaela*), unde elementul străin occidental se îmbină cu cel tradițional.
13. Chiar dacă, în ultimul timp, sistemul antroponimic este marcat de tendința de negare a numelor tradiționale în favoarea atribuirii formelor hipocoristice, a formelor scurte provenite de la prenumele oficiale sau a variantelor modificate ortografic ale numelor standard, precum și de sporirea interesului față de folosirea prenumelor compuse sau a celor străine, datele statistice arată că despre modificarea onomasticonului se poate vorbi doar din punctul de vedere al sistemului onomastic pasiv, deoarece cel activ, rămâne, de obicei, neschimbat. Or, numele calendaristice își păstrează, în continuare, popularitatea, fiind în topul celor mai frecvente prenume pe care părinții le atribuie nou-născuților.
14. Rezultatele cercetării pot fi destinate unui public larg de cititori. În condițiile în care prenumele are o valoare de „monument de limbă” care menține diferite fapte de limbă,

specifice anumitor perioade ale evoluției acesteia, onomastica, îndeosebi, cea dialectală, poate fi utilă și pentru studierea istoriei limbii, admițând reconstituirea unor forme dispărute din vorbirea curentă.

15. De asemenea, inventarul de nume analizat poate fi utilizat de dialectologi. Or, dialectologia și onomastica se completează reciproc, antroponimele sunt cele care conservă multiple fapte de limbă din graiurile populare și ajută la interpretarea lor. Onomastica aduce informații prețioase și pentru istorici, ceea ce permite studierea etapelor de evoluție ale comunității.

Onomastica este unica disciplină lingvistică supusă reglementărilor legislative, acest fapt demonstrează cât de important este numele / prenumele ca document, ca marcă a identității persoanei, lucru care ne permite să facem următoarele **recomandări**:

1. În situația actuală din Republica Moldova, problemele de onomastică cer să li se acorde o atenție mai mare, iar instituțiile abilitate trebuie să-și asume responsabilități ce țin de forma, corectitudinea scrierii numelor, astfel încât să se evite înscrierea în actele de stare civilă a prenumelor trunchiate de genul *Kate, Dăny, Andreika, Ady* etc. și a prenumelor a căror scriere contravine normelor ortografice ale limbii române, de exemplu: *Illinca, Valeriia, Măria, Ocsana* etc.
2. Să se formeze un birou interdepartamental, care să pună în discuție problema ortografierii prenumelor și să controleze corectitudinea scrierii / transcrierii numelor și a introducerii lor în actele de stare civilă.
3. Să se elaboreze reguli de transcriere a numelor proprii / a numelor proprii de persoană din alte limbi în limba română.
4. Să se elaboreze unele reglementări onomastice la nivel național, pentru a păstra inventarul de nume tradițional, a evita utilizarea variantelor ortografice ale aceluiași antroponim sau a prenumelor ce pot influența negativ destinul unui copil. Statele europene ca: Estonia, Germania, Portugalia, Danemarca, Ungaria, Federația Rusă oferă modele eficiente de legislație onomastică, iar această practică e binevenită, credem, și pentru Republica Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Chende-Roman Gh. Antroponimie din Onomastica Țării Silvaniei. Zalău: Silvania, 2009. 200 p.
2. Cosniceanu M. Studiu asupra numelor de persoane. Chișinău: Știința, 1973. 210 p.

3. Condrea I. Antroponimul ca semn lingvistic. În: *Limba română*. Chișinău. 2011, Nr. 3-6. <http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1197> (vizitat: 18.05.2017)
4. Constantinescu N. A. *Dicționar onomastic românesc (DOR)*. București: Editura Academiei, 1963. 545 p.
5. Dănilă S. *Sub fascinația lingvisticii bănățene. Cercetări, ipoteze, note de lectură*. Timișoara: Ed. Eurostampa, 2012. 411 p.
6. Eremia A. *Studii de sociolingvistică și onomastică*. Chișinău: Tipografia Poligraf, 2016. 284 p.
7. Felecan D. *Pragmatica numelui și a numirii neconvenționale: de la paradigme teoretice la practici discursive*. Cluj-Napoca: Editura Mega și Editura Argonaut, 2014. 265 p.
8. Felecan D. *Pragmatica actului de numire personală neconvențională*. 2011. http://www.upm.ro/cci12/volCCI_II/Pages%20from%20Volum_texteCCI2-124.pdf (vizitat: 04.03. 2015).
9. Pețu P., Torja I., Bozgan M. *Aproape totul despre nume*. București: Editura Detectiv, 2010. 270 p.
10. Pop Au. *Numele proprii – un paradox semantic studii de onomastică*. În: *Studii de onomastică*. Cluj-Napoca, 1987, IV, p. 61-68.
11. Trebeș T. *Prenumele compuse. Tipuri de structuri*. În: *Norma limbii literare între tradiție și inovație. Materialele simpozionului științific cu participare internațională*. Chișinău, 2017, p. 145-154.
12. Trebeș T. *Sistemul antroponimic actual între tradiționalism și modernitate*. În: *Cercetări actuale de lingvistică română. In memoriam Ion DUMENIUC – 80 de ani de la naștere. Materiale ale conferinței cu participare internațională*. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 101-105.
13. Blantar V. *Distribution of Anthroponimic models. Perspektivy razvitiija slavjanskoj onomastiki — Perspectives of Slavic onomastics development*. Editors-in-chief: Superanskaya A.V., Podolskaya N.V., Moscow: Nauka publ., 1980. p. 13-21 (in Russian).
14. Campbell M. *The Etymology and History of first names*. <https://www.behindthename.com/> (vizitat: 17.05.2017).
15. Karpenko E. *Problematics of Cognitive Onomastics*. В: *Записки з ономастики*, 2015, Випуск 18, p. 288-293.
16. Krogseth O., Henriksen J. *Pluralism and Identity*. Oslo: Gyldeldal, 2001. 200 p.

17. Lawson E. D. Most Common Jewish First Names in Israel 1991. https://www.researchgate.net/publication/297392076_Most_Common_Jewish_First_Names_in_Israel_1991 (vizitat: 08.01.2019).
18. Searle J. R. Intentionality. An Essay in the philosophy of mind. Cambridge University Press, 1983. <https://philpapers.org/rec/SEAI4E-4> (vizitat: 03.03.2015)
19. Van Langendonck W. The Oxford Handbook of Lexicography. Oxford: Oxford University Press, 2011. 710 p.
20. Zgusta L. Historical and Cross Cultural Development of names. <https://www.britannica.com/topic/name/Historical-and-cross-cultural-development-of-names> (vizitat: 16.11.2017)
21. Антышев А.Н. Имена. Немецкие антропонимы. Уфа: БГАУ, 2001. 239 стр.
22. Артемова Л.А. Особенности функционирования антропонимов в немецких медийных текстах: дис. канд. филол. наук. Воронеж, 2008. 215 стр.
23. Ермолович Д.И. Имена собственные на стыке языков и культур. Москва: Р. Валент, 2001. 133 стр.
24. Гарагуля С.И. Антропонимическая прагматика и идентичность индивида: дис. ... д-ра филол. наук. М., 2009. 418 стр.
25. Голомидова М. В. Русская антропонимическая система на рубеже веков // Вопросы Ономастики, 2005. № 2, стр. 11 -22
26. Коренева Ю.В. Онимы в концептосфере преподобнического жития. <https://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/4666> (vizitat: 16.11.2017)
27. Кóмлев Н. Г. Компоненты содержательной структуры слова. М. : Изд-во МГУ, 1969
28. Никонов В. А. Имя и Общество. Москва: Наука, 1974. 276 стр.
29. Рылов Ю.А. Имена собственные в европейских языках. Романская и русская антропонимика. Курс лекций по межкультурной коммуникации. М.:АСТ: Восток–Запад, 2006. 314 стр.
30. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 368 стр.
31. Шамхалова З.А. Источники формирования и структурно–семантическая характеристика антропонимической системы аварского языка: автореф. ... канд. филол.наук. Махачкала, 2010. 22 стр.
32. Унбегаун Б. О. Русские фамилии, перевод с английского Б. А. Успенского, Москва Прогресс, 198ю, 444 стр

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

Articole în reviste din Registrul Național al revistelor de profil

Categoria B

1. Trebeș T. Onomasticonul actual din perspectiva specificului gender al numelor de persoană (cu referire la onomasticonul orașului Orhei). În: Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe Umanistice, 2017, nr. 10 (100), p. 43-46.
2. Trebeș T. Perspectiva pragmatică a actului denominării între convențional și neconvențional. În Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe Umanistice. 2016, Nr. 10 (110). p. 86-90
3. Trebeș T. Numele propriu de persoană ca obiect de studiu al sociolingvisticii. În: Philologia, N. 1-2, 2019, p. 86-95.
4. Trebeș T. Tendințe de modernizare a sistemului onomastic tradițional (cu referire la prenumele din orașul Orhei). În: Limba Română. Chișinău, 2014, nr. 2 (224), p. 63-69.

Materiale la conferințe internaționale (peste hotare)

1. Trebeș T. Tendințe de dezvoltare a sistemului antroponimic actual (cu referire la prenume). În: Analele Colocviului internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu” (Cernăuți – Suceava – Chișinău). Ediția a XII-a. Lingvistică integrală – multilingvism – discurs literar, 19-21 septembrie 2013 la Universitatea Națională „Yurii Fedkovic”, Cernăuți, Ucraina, p. 202-207.

Materiale la conferințe internaționale în republică

1. Trebeș T. Componenta etnoculturală a numelor de persoană. În: Colocviul internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu” (CISL). Ediția a XIV-a, Chișinău 2017. p. 198-205.

Materiale la conferințe cu participare internațională

2. Trebeș T. Prenumele compuse. Tipuri de structuri. În: Norma limbii literare între tradiție și inovație. Materialele Simpozionului științific cu participare internațională. Chișinău, 2017, p. 145-154.
3. Trebeș T. Actul de numire ca act de vorbire. În: Probleme actuale de lingvistică. Materialele Simpozionului științific cu participare internațională. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 97-103.
4. Trebeș T. Sistemul antroponimic actual între tradiționalism și modernitate. În: Cercetări actuale de lingvistică română. In memoriam Ion DUMENIUC – 80 de ani de la naștere.

Materiale ale conferinței cu participare internațională. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 101-105.

Rezumate ale comunicărilor din cadrul manifestărilor științifice:

1. Trebeș T. Prenume netradiționale în sistemul antroponimic tradițional. În: Integrare prin cercetare și inovare. Rezumate ale comunicărilor. Științe Umanistice. Chișinău: CEP USM, 2014;
2. Trebeș T. Antroponimul ca marcă a identității. În: Integrare prin cercetare și inovare. Rezumate ale comunicărilor. Științe Umanistice. Chișinău: CEP USM, 2015. p. 126-128
3. Trebeș T., Chiriac A. Nume de origine arabă și turcă atestate în structura formulei denominative tradiționale. În: Integrare prin cercetare și inovare. Conferința științifică națională cu participare internațională. Chișinău, 2017, p. 103-106.

ADNOTARE

**Trebeș Tatiana. Studiu asupra prenumelor actuale (pe material din raionul Orhei).
Teză de doctor în filologie, Chișinău, 2019**

Structura tezei. Prezenta cercetare cuprinde adnotări în limbile română, engleză, rusă; introducere; trei capitole; concluzii generale și recomandări; bibliografie din 246 de titluri, surse; figuri (4), tabele (5), anexă (1). Textul de bază cuprinde 150 de pagini. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie și expresii-cheie: onomastică, antroponimie, sistem antroponimic, onomasticon, numire, nume, prenume, nume de botez, formulă denominativă.

Domeniul de studiu. Onomastică.

Scopul și obiectivele cercetării: Studiarea și analiza diacronică a sistemului antroponimic românesc, pentru a observa tendințele de modificare a acestuia sub influența tradiției și a culturii naționale, a factorilor social-politici și sociopsihologici și a celor estetici. Pentru realizarea acestui scop, ne-am propus următoarele obiective: definirea conceptelor de onomastică și de nume propriu din perspectivă gramaticală și pragmatică; identificarea factorilor ce contribuie la modificarea inventarului de nume tradițional; determinarea căilor de pătrundere a prenumelor noi în limba română și procesul de adaptare a acestora la specificul limbii române; examinarea onomasticonului raionului Orhei din punct de vedere istoric, cultural și lingvistic.

Metodologia cercetării este determinată atât de orientarea teoretică a investigațiilor, cât și de analiza materialului factual, excerptat din Registrele alfabetice ale actelor de naștere de la OSC Orhei. Astfel, s-au precizat diversele aspecte teoretice, expuse în lucrările de specialitate, s-a efectuat o clasificare a teoriilor și a lexicului onimic din punct de vedere semantic, sociolingvistic și cultural. S-a utilizat metoda analogiei și cea a comparației, în cazul analizei reglementărilor onomastice la nivel național și internațional. Metodologia investigațiilor cu un caracter aplicativ a cumulat mai multe aspecte legate de realizarea studiului de caz: analiza documentelor de arhivă, excerptarea exemplurilor de prenume, observația, sinteza materialului factual, deducerea. Metoda statistică ne-a ajutat să stabilim frecvența numelor și a variantelor care s-au impus în uz.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în faptul că lucrarea prezintă abordarea teoretică a conceptelor cu privire la definirea numelui propriu, abordate prin prisma celor mai importante lucrări în domeniu, și totodată, prin analiza documentelor de stare civilă, care permit stabilirea originii, a vechimii și a frecvenței diferitor prenume, precum și posibilitatea de a observa evoluția inventarului de nume în diferite perioade istorice.

Problema științifică importantă soluționată constă în identificarea factorilor ce contribuie la modificarea inventarului de nume tradițional, precum și determinarea căilor de pătrundere a prenumelor noi în onomasticonul autohton, fapt care ne-a permis să precizăm tendințele de modificare a sistemului antroponimic actual și să observăm procesul de adaptare și de integrare a prenumelor noi în fondul principal de nume personale.

Semnificația teoretică constă în orientarea cercetărilor filologice spre domeniul onomastic, în general, și al antroponimelor, în special.

Valoarea aplicativă a cercetării. Rezultatele cercetării vor contribui la aprofundarea cunoștințelor despre statutul și specificul numelor proprii în gramaticile limbii române și a altor limbi (engleza, franceza, rusa), la cunoașterea motivației onimice a numelor proprii și manifestarea specificului etnocultural în operele literare, la elaborarea unor reglementări în domeniul onomasticii, la nivel național, care ar avea scopul de a restabili și proteja fondul onomastic tradițional.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin prezentarea cercetărilor efectuate la diverse forumuri științifice. Acestea vor putea fi abordate în procesul de predare a cursurilor universitare pentru studenții de la facultățile cu profil filologic, vor constitui un fundament pentru investigațiile ulterioare în domeniul onomasticii / al antroponimiei.

ANNOTATION

**Trebeș Tatiana. Study on the first names (on the material from Orhei district)
Ph. D. Thesis in Philology, Chișinău 2019**

Structure of the Dissertation. The present research includes annotations in Romanian, English, and Russian; Introduction; three chapters, General Conclusion, and Recommendations; Bibliography (246 sources), sources (registers of birth), figures (4), tables (5), appendix (1). The main text contains 150 pages. The obtained results have been published in 12 scientific articles.

Keywords: onomastics, anthroponymy, anthroponymic system, onomasticon, naming, name, denominative formula.

Field of study. Onomastics.

Research aim and objectives: the study and the diachronic analysis of the Romanian anthroponymic system to observe the tendencies of its modification under the influence of tradition and national culture, of sociopolitical factors, socio-psychological factors, and esthetical factors. To achieve this aim, we set the following objectives: to define the terms of onomastics and proper names from grammatical, sociolinguistic and pragmatic point of view; to identify the factors that contribute to the modification of the traditional name inventory, to determine the ways of penetrating / loaning of the new names in Romanian, and the process of their adaptation to the specific of Romanian language; the analysis of the name inventory from the Orhei district from the historical, cultural and linguistic perspectives.

The methodology of research is determined both by the theoretical orientation of the investigations and by the factual analysis of the material, extracted from the registers of birth.. The method of analogy and comparisons were used for analyzing the national and international regulations in onomastics. The methodology of investigations of an applicative nature has accumulated several aspects referring to the case study: analysis of archive documents, the excerpting of first names, observation, factual material synthesis, deduction. The statistical method has helped us to determine the frequency of names and variants.

The scientific novelty and originality resides in the fact that the work presents the theoretical approaches of the concepts that refer to the definition of proper names, taking into account the most important works in the domain of onomastics; the scientific originality resides in the analysis of civil status documents (registers of birth), that allowed us to establish the origin, the oldness, the frequency and the popularity of different names, as well as the possibility to observe the evolution of the national inventory of names in different historical periods.

The solved important scientific problem the identification of the factors that contribute to the modification of the traditional inventory of names and the determination of the ways of entering of the new names in the native, national that allow us to observe the tendencies of modification of the anthroponymic system from the Soviet period up to the present, and to observe the process of adaptation of the new names, that enrich the main fund of names, to the specific of Romanian language.

The theoretical value consists in orienting of the philological studies to the onomastic domain, generally, and to the domain of the anthroponymy, especially.

The applied value of research. The results of the research will contribute to the study the status of proper names in the grammar of Romanian and other languages (English, French, Russian, Germany), to the knowledge of the manifestation of the ethnocultural specific of proper names, to the elaboration of some onomastic regulations, at the national level, that will reestablish and protect the traditional/ basic names stock.

Implementation of the scientific results. The results of this PhD thesis were implemented in scientific articles that were delivered during national and international conferences. They could be applied in the teaching process of university courses for students of the philology faculties and they will also serve as a foundation for further scientific investigation in the domain of onomastics / anthroponymy.

АННОТАЦИЯ

**Требеш Татьяна. Исследование личных имён (на материале Оргеевского района)
Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук
Кишинэу, 2019**

Структура диссертации. Диссертация состоит из аннотаций на румынском, английском и русском языках, введения, трех глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии, списка источников, рисунков (4), приложений (1), таблицы (5). Основной текст диссертации изложен на 150 страницах. Полученные результаты опубликованы в 12 научных статьях.

Ключевые слова: ономастика, антропонимия, антропонимическая система, антропонимикон (список собственных имён), именование, имя, именная формула

Область исследования: ономастика.

Цель и задачи исследования: исследование и диахронический анализ румынской антропонимической системы, наблюдение тенденций ее модификации под влиянием национальных традиций и культуры, социально-политических, социально-психологических и эстетических факторов. Для реализации этой цели были сформулированы следующие задачи: определение понятий ономастики и имени собственного с грамматической и прагматической точек зрения; выявление факторов, способствующих изменению традиционного антропонимикона, определение способов ввода новых личных имен в румынский язык и процесса их адаптация к специфике румынского языка; анализ антропонимикона Оргеевского района в историческом, культурном и языковом аспектах.

Методология исследования определяется как теоретической направленностью исследования, так и фактическим анализом материала, извлеченного из алфавитных регистров гражданского состояния. Метод аналогии и сравнения использовался в случае анализа соответствующих национальных и международных законов. Для исследования традиционного антропонимикона использовались методы анализа имени из архивных документов, наблюдения, синтеза фактического материала. Статистический метод помог нам определить частоту использования каждого личного имени, а также его вариантов.

Научная новизна и оригинальность заключается в том, что в диссертации представлен теоретический подход к исследованию собственного имени, к которым относятся наиболее важные работы, а также анализ документов гражданского состояния, позволяющих определить происхождение, давность, частоту употребления личного имени, а также возможность наблюдать за эволюцией антропонимикона в разные исторические периоды.

Решенная научная проблема: Решенная научная проблема: выявление факторов, способствующих изменению традиционной антропонимики, а также определение способов проникновения новых имен в национальный ономастикон, что способствовало уточнению понятий и установлению тенденций изменения существующей антропонимической системы, а также позволило пронаблюдать за процессом адаптации новых личных имен к специфике румынского языка и их интеграции в национальный фонд ономастики.

Теоретическая значимость исследования заключается в ориентировании филологических исследований на изучение ономастики в целом и антропонимики в частности.

Практическая значимость исследования. Результаты исследования будут способствовать определению статуса и специфики собственных имен в грамматиках румынского, английского, французского, русского языков, познанию онимической мотивации собственных имен и проявлению этнокультурной специфики антропонимов, а также разработке некоторых регламентации в области ономастики на национальном уровне, которые будут направлены на восстановление и защиту традиционного именного фонда.

Внедрение научных результатов: основные результаты диссертации были реализованы в научных статьях, тезисах и докладах, которые были представлены на национальных и международных конференциях и в сборниках печатных работ. Данные результаты могут быть использованы также в учебном процессе в ходе преподавания специальных курсов для филологических факультетов, а кроме того послужат основой для дальнейших исследований в области ономастики и антропонимики.

TATIANA TREBEȘ

**STUDIU ASUPRA PRENUMELOR ACTUALE
(pe material din raionul Orhei)**

**621.03. Fonetică și fonologie; dialectologie; istoria limbii; sociolingvistică; etnolingvistică
(limba română)**

AUTOREFERATUL
tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: 14.05.2019	Formatul hârtiei: 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj: 50 ex.
Coli de tipar: 2	Comanda nr. 120

Centrul Editorial-Poligrafic *Medicina*
Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 194 B